

Hükümdar Peygamberler Şehri, Dinlerin Merkezi Kudüs

Jerusalem: The Holy City of the King Prophets

Bayram Ali ÇETİNKAYA*

Kudüs'ün tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Belki de bundan dolayı, bu kutsal şehrin insanlık tarihinin üç kadim şehirden birisi olduğu söylenir. Kudüs'ü ve onun kutsi mabedi Mescid-i Aksâ'yı anlamak için, bu mekânların banisi olan Davud ve Süleyman Peygamberleri bilmek ve tanımak gerekmektedir.

Çoban Hükümdar

Hz. İbrahim ve Hz. Yakub'un soyundan gelen -İşâ'nın oğlu- Hz. Davud (as), on iki kardeşten birisidir. Aslında yönetici olarak kudretli bir peygamber olmasına rağmen, rivayetlere göre, kısa boylu ve bedenen zayıftır. Birçok peygamber gibi, çobanlık yapar.

Çobanlığın metaforik anlamı, hükümdar ve yöneticiliktir. Tebaasına/halkına karşı adalette hükmeden çoban, reayadan sorumludur. Hak ve hukuku, âdil bir şekilde herkese karşı aynı ve eşit uygulamak, çoban/yönetici için mesuliyetlerin en ağıridir.

---

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bacetinkaya@hotmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-1309-9663

Zalim Calut'un Sonunu Getiren Âdil Davud

Calut, İsrailoğullarının belası Amelika kabilesinin zâlim yöneticisidir. İsrailoğullarının komutanı Talut, Davud'un (as) Calut'u öldürme talebini küçümseyerek ve ona inanmayarak mukabelede bulunur. Ama Âdil Davud, zâlim Calut'u, tıpkı bugünün Filistinli mazlumların attığı sapan taşlarıyla öldürür.

Anlatılanlara göre Talut, Hâkimler Hâkimi'nin yardımıyla inanılmayanı yaparak çağın en büyük zâlimini bertaraf eden Davud'u, mal ve servetinin yarısını, üzerine kızını vererek ödüllendirir. Bu mükâfat, kendisinden sonra iktidar erkini de vererek, tamamlanır.

Davud (as), cihadını gerçekleştirerek, Hakk'ın hâkimiyetini yerküreye ilan eder. Onun bu adalet çığı, kendisine hükümdarlığı getirecektir. Bununla beraber Davud, adaletin gerçekleşeceği günlerin hükmedeni de olacaktır.

Hakikatte bu savaş; adalet ve zulmün, iyi ve kötünün, hayır ve şerrin mücadelesidir. Zafer, Hakk ve hakikat ordusunun olmuştur. Hakk, bâtlı ayakları altında çignemiş; iyi ve hayır galip gelmiştir.

Davud'a (as) Verilen İkramlar: Hükümdarlık, Peygamberlik, Bilgelik

Hükümdar Davud, bir müddet sonra nübüvvet muştusuyla şereflerin zirvesine ulaşır. Böylece servet, hükümdarlık, peygamberlik, hikmet ve bilgelik Davud'la buluşur. Ona verilenler, bunlarla sınırlı kalmaz. Âlemlerin Rabb'i, ona demiri "hamur gibi yumuşatacak" kudret ve yeteneği bahşeder. Erimiş bakır madeni, Davud için sel gibi akıtılır.

Böylece ona, savaşların şiddet ve hiddetinden korunmak için giyilen zırh gömlek yapma sanatı öğretilir. Davud Peygamber, zırh gömlek yapan ustaların ilkiydi ve ilk zırh gömleği giymek de ilk ona nasip oldu.

İlk Zırh Ustası

Zırh gömlek ustası olan Hz. Davud, kendi emeğinden başkasını yemezdi. Başkasının malı ve gücüne dayanmayan Hükümdar Peygamber, zamanını en verimli olarak geçirme hassasiyetiyle hayatını yaşadı. O, vaktini üç kısma ayırmıştı: Halk arasında adaletle hüküm vermek, tenhaya çekilip Rabb'ine ibadet etmek, kadınlarıyla/ailesiyle meşgul olmak.

Dünyaya olan ilgisi Hz. Davud'u öte dünyadan asla koparmaz. Kulluk şuuru peygamberlikle buluştuğunda, ibadet onun kalbinde öncelikli olur. Bir gün oruç, bir gün iftar, onun şiarıydı. Mütevazı hali Davud'un "miskin, miskinlerin arasına yakışır" sözleriyle sübut bulur. O, çok ağlardı. Nitekim duyuları

Davud Peygamber için, İsrailoğullarının her derdiyle ilgilenmesini gerektiriyordu. Taun hastalığı musibeti içerisindeki İsrailoğulları, Hz. Davud'un işaretiyle bu musibetin kalkması için Beytülmakdis'te kıyama durur.

Süleyman'ın Kutsi Vazifesi: Mescid-i Aksâ'nın İnşası

Kudüs'ü ruhanî şehir yapan Mescid-i Aksâ'nın inşası, Davud'un hesabına yazılmıştır. Mescid-i Aksâ ki, yerinin alınmasında cebir ve zorlama yoktur. Arsa sahiplerini ikna etmek suretiyle alınmıştır. Davud Peygamber, Kudüs şehrinin çevresine en uzun beyaz taşlarla hisar yaptırdı.

Ancak Davud'un ömrü, kutsal mecit Mescid-i Aksâ'yı tamamlamaya vefa etmedi. Onun, oğlu Süleyman'a (as) vasiyeti, Son Peygamber'in, Yüceler Yücesi'nin katına Sidretü'l-Münteha'ya yolculuğun da önemli merkezi olan Mescid-i Aksâ'yı bitirmesi idi. Bu vasiyet, Hz. Süleyman'ın kutsî vazifesiydi.

İnsan ve Cinlere Hükmeden Adil Kral

Davud'un (as) mirasçısı Süleyman Peygamber, babası gibi lütuf ve ikramlara nâil oldu. Ona kuşların dili öğretildi. Cin, insan ve kuşlardan orduları oldu. Süleyman onları zabt ve idare ediyordu. Kendisine dağlarla birlikte tesbih etme imtiyazı verilen Süleyman, hak ve adaletin hükümdarı oldu. Uzun bir ömürle birlikte o, hükümdarlık, hikmet, bilgi ve peygamberlikle atasının izinden yürüdü. O, cinlere hükmeder, onlara kalelerden, heykellerden, büyük havuzlar gibi çanaklardan, sabit kazanlardan ne dilerse yaptırırdı.

Süleyman (as), krallık ve kâdılıkta (hâkimlikte) hüküm vermede babasından daha üstün meziyetlere sahipti. Davud, ibadet ve kullukta daha ileriye; lakin Süleyman Peygamber, adaletin vukuu konusunda babasından üstün bir konumdaydı.

Davud (as) ve Süleyman (as), kendilerine gelen davalara adaletin terazisiyle bakarlardı. Nitekim bağı bahçesi, koyun sürüsü tarafından büyük zarara uğrayan kişi ve koyunların sahibi huzura gelir. Bağın sahibi koyunların sahibinden şikâyetçidir ve zararının tazmini talep eder. Davud Peygamber ise, koyunların, bağı yok olmakla karşılaşan kişiye verilmesine hükmeder.

Konu oğlu Süleyman'a (as) da gidince, o, yün ve süt gelirleriyle zarar tazmin oluncaya kadar koyunların bağ sahibine geçici olarak verilmesine karar verir. Baba Davud, oğul Süleyman'ın kararının daha isabetli olduğunu ilan eder.

Davud ve Süleyman Peygamberlerin, adalet yolculuğu başka anlatılan olaylarda da zuhur eder:

İki Kadın İki Oğlan ocuğun Davası

İki kadın vardır. Büyük kadının çocuğunu kurt kapar götürür. Büyük kadın küçük kadına “kurt senin çocuğunu götürdü” der. İki kadın tartışır.

Davud peygamber, kurdun kaptığı çocuğun küçük kadına ait olduğunu söyler. Böylece o, sağ kalan çocuğu büyük kadına vermekle hükmeder.

Kadınlar, Süleyman peygambere giderler. O da bir bıçak getirir ve çocuğu ikiye ayırıp blştreceğim der. Küçük kadın büyük kadını göstererek annelik dürtüsüyle “hayır, ocuk o kadınındır” diyerek kendi öz çocuğundan vazgeçer.

Çocuğun küçük kadına ait olduğunu gözlemleyen Süleyman peygamber “ocuğun küçük kadına ait olduğunu söyler ve böylece çocuğu gerçek annesi, küçük kadına verme yönünde hükmeder.

Bu adaletin gerçekleştiği yer, kadim Şehir Kudüs’tür. Orada Hz. Peygamber’in (as), mirata uğradığı mescit Beytülmakdis Mescidi, yani Mescid-i Aksâ bulunmaktadı.

Adalet ve Barış Şehri Mukaddes Kudüs

Kudüs, Peygamberlerin doğduğu, savadığı, bedenlerinin toprağa verildiği kadim Őehirdir. Altı bin yıla dayanan tarihiyle, İbrahim dinlerin ve Őehirlerin merkezidir. Kudüs’un tarihinde tevhidin izleri, selam ve barışın kalesini inşa eder. Davud ve Süleyman Peygamberlerin adalet Şehri Kudüs, Hıristiyanlığın ve Hz. İsa’nın gelişiyle farklı bir ruhaniyete bürünür. Hz. Peygamber’in (as) grnmeyenle me yükselişi, yine bu Şehirden gerçekleşir.

Nebevi ruhu taşıyan Kudüs; Yahudiler için Yerşlem; Hıristiyanlar için Jeruselah, Müslümanlar için Kuds-i Şerif (Barış ve Esenlik Yurdu) ifade eder. Kuds, yani bereket ve mübarek olmak anlamlarıyla karşılık bulur. Barış ve Güvenlik Diyarı/Yurdu (Drusseleam) olan Kudüs, aynı zamanda Barış ve Güvenli Őehirdir (Medinetsseleam).

İslâm hakimiyetinde iken Selm Şehri Kudüs’te çok farklı din, ırk, mezhep, etnik köken bulunmaktadır: Müslüman, Yahudi, Hıristiyan, Arap, Türk, Süryani, Ya’kubi, Ermeni, Rum, Melkiti, Sırp, Frenk, Gürcü, Mrn, Kıpt, Habē, Keldn, Ortodoks, Katolik, Ermeni, Gregoryan.

Kelm-ı Kadm de, Kudüs ifadesi geçmemektedir. Onun yerine el-Mescid-i Aksâ, Mbevvee sıdk, el-Arz’l-Mukaddese ifadelerini bulmak mümkündür. Mukaddes yer olan Kudüs içinde gönül, inanç ve ruh dünyasının meknlarını taşır: Mescid-i Aksâ, Kubbetu’s-Sahra, Hacer-i Muallak, Via Dolorosa Kı-

yamet Kilisesi, Ağlama Duvarı, Doğu Kilisesi, el-Halil'de Halilurrahman Camii.

Hanif/tevhid dinin peygamberi Hz. İbrahim, Kudüs'e gelmiş ve şehrin yakınlarındaki el-Halil (Hebron) denilen bölgeye yerleşmiştir. Hz. Davud, devletin merkezi olarak bu şehri inşa etmiştir. Oğlu Süleyman Peygamber, ikinci mabedin temelleri üzerine yenisini burada yükseltmiştir.

Ulu Peygamberlerin Şehri

Bu ulu peygamberlerin soyundan gelen Hz. Meryem de, Kudüs'te doğmuştur. Hz. Zekeriya ve Hz. Meryem, Kudüs'ün hatıralarıdır. Hz. İsa ve Hristiyanlık inancını etkileyen olaylar bu şehirde gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber (as), Kudüs'ten miraç'a çıktı.

Hz. Peygamber'in (as) atası İbrahim Peygamber'in hanımı Hz. Sâre'yle Kudüs yakınlarındaki Sebu'da yaşamış ve İshak'ı burada dünyaya getirmişti. O da Kudüs yakınlarında vefat etmişti. Babası tevhidin peygamberi İbrahim'in (as) el-Halil kasabasında bulunan kabrinin yanında defnedildi.

İshak, Yakup, Yusuf peygamberlerin ve Sâre'nin de kabirleri Kudüs'te bulunmaktadır. Hz. Lut'un gençlik dönemi, bu şehirde geçmiştir. Hz. Musa ve Hz. Harun İsrailoğullarıyla Mısır'dan çıkıp Kızıldeniz'i geçince Yüce Allah, Kudüs'e gitmelerini işaret eder. Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun Kahire'den Kudüs'e giderler. Hayattayken Hz. Musa, mezarının Mescid-i Aksâ'ya yakın olması için niyazda bulunmuş ve duası kabul olunarak Mescid-i Aksâ yakınlarında vefat etmişti.

Mazlum Kutlu Şehir

Hz. Süleyman'ın mâmur ettiği bu kutlu şehir, Bâbil kralı Nabukadnezar tarafından yakıldı, yıkıldı, yağmalandı, talan edildi. Yıllarca isyanlara, işgallere, ihtilâllere ve kanlı savaflara mâruz kaldı. Halkı sürgünlere gönderilmekle karşı karşıya kaldı.

Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya'nın hunharca katledilmeleri, bu şehrin hafızasından hiç silinmedi.

Meryem'e İkrâm Edilenler

Mescid-i Aksâ'nın doğu tarafındaki hücresinde îtikâfa çekilen Hz. Meryem, odasında Rahman'dan gelen ikramlarla nimetlendirildi. Meleklerin getirdiği cennet meyveleri, Meryem'in tevhid yiyecekleriydi. Hz. İsa (as), Kudüs'e ya-

kın Şehir Beytullahim'de, Allah'ın bir mucizesi olarak Meryem'den babasız olarak dũnyaya gelir.

O, bu Şehrin hafızasında ve hatırasında ıstırap ve Őile insanı olarak hatırlanır. Rab makamına yükseliŐ Şehri olan Kudũs, Mescid-i Aksâ'nın Őerefiyle Őeref kazandı. Peygamberimizle birlikte tũm inananlar, Mekke'de iken iki-ũç yıl, Medine dũneminde on yedi ay boyunca kulluk bilincinin rikkatiyle kible olarak Kudũs'e yũneldiler.

Hz. İsa'nın doğduğu yerde, DođuŐ Kilisesi yapılmıŐtı. DođuŐ Kilisesi bugũn, Rum, Ortodoks, Katolik, Ermeni, Gregoryan Kiliseleri arasında paylaŐıldı.

Golgota Tepesi: Elemli Yol/Gũl Yolu

Kudũs'teki Yahudiler, Hz. İsa'nın getirdiği mesajın, halkı isyana teŐvik ettiği iddiasıyla onun yargılanması ve tutuklanması iÇin Roma yũnetimine baskı yaptılar. Hz. İsa'nın Őarmıha gerilmek ũzere gideceğe Golgota Tepesi'ne Elemli Yol veya Gũl Yolu da denmektedir (*Via Dolorosa*).

Ağlama Duvarı'na gelince; o, Kudũs'te bulunan ve Yahudilerce kutsal sayılan Sũleyman Mabedi'nin (Beytũlmakdis) ayakta kaldığına inanılan batı duvarıdır.

Velhasıl tarihi acılar ve zaferlerle dolu olan Kudũs; bir başka aŐıdan kubbe-ler, minareler ve kuleler Őehridir.

Camiler, Kiliseler ve Havraların Şehri

Doğu Roma'nın (Bizans) Hıristiyanlığı kabul etmesi, imparator Konstantinos'un annesi Helena'nın Zeytindağı'nda; İmparatorun Golapto tepesinde (Hz. İsa'nın Őarmıha gerildiğine inanılan yer) Anastasis Kilisesi'ni yaptırması Kudũs'ũn tarihinde yeni bir sayfa aÇar.

Azize Meccelli Meryem Kilisesi (Mary Magdalene Kilisesi) Rus Őarı II. Aleksander tarafından yaptırılmıŐtır.

İstila, yıkımlar ve başka pagan mabetlerin yapılması, Kudũs'ũn kaderidir. Bu kader, yükseliŐ ve dũŐũŐleri de beraberinde getiren bir tarihi anlatır.

Nihayetinde Mũslũmanların Halifesi Hz. Ömer'in tâyin ettiği İslam orduları baŐkumandanı Ebũ Ubeyde b. Cerrah, Kudũs'ũ fetheder. Patrik Sophronios Şehrin anahtarlarını, Ebũ Ubeyde'nin dâvetiyle Medine'den Kudũs'e gelen Hz. Ömer'e teslim eder.

Kölenin Devesini Çeken Kudüs Fatih Halife Ömer

Kudüs'ü teslim almaya giderken Hz. Ömer, kölesiyle sırayla bindikleri bir deveyle yola çıkar. Kudüs girişinde devenin üzerinde köle, onun ipini çeken hükümdar halife Ömer bulunmaktadır. Köle, defalarca deveye onun binmesini söylemesine rağmen Halife Ömer, bu talebi kabul etmez. Ve köle devenin üzerinde ve onun bindiği devenin yanında yürüyerek giden Halife Ömer olduğu halde, Kudüs'e girerler. Hakikatte bu görüntü zalimlerin hâkimiyeti altında bulunan Kudüs için, yeni bir dönemin/çağın başladığını haber vermektedir.

Hz. Ömer'in Kudüs'ü fethetmesiyle ilan ettiği Kudüs Beyannamesi, şehirdeki din, mezhep çatışmasını önler ve seyahat özgürlüğünü sağlar.

Kudüs fethedildiğinde Hz. Ömer, Kıyamet Kilisesi'nde, daha sonra Müslümanlarca camiye dönüştürülür endişesi ile namaz kılmaz. Daha sonra Hz. Ömer'in namaz kıldığı yere Müslümanlar bir mescit yaptılar. Hz. Ömer, Kudüs fethinden sonra ziyaretinde, bu şehir yeni statüsünü tüm dünyaya ilan eden bir emanname yayınladı.

Hz. Ömer'in Emannamesi

“İliya halkına, canlarına, mallarına, kiliselerine, haçlarına bütün fertlerine verilen bir teminattır.

Kiliseler, mesken yapılmayacak, yıkılmayacak, kısmen de olsa işgal edilmeyecektir. İçindeki kutsal eşyalara konulmayacak, mallarına el sürülmeyecektir.

Kimse dini inançlarından dolayı zorlanmayacak kendilerine asla zarar gelmeyecek,

Yurtlarına Yahudiler iskân olunmayacaktır. Bunlara karşılık onlar da cizye vereceklerdir.”

Kudüs'ün fethinde Bilal Habeşi Peygamberden sonra ilk defa ezan okudu. Hz. Ömer, Kudüs'ü vakıf ilan etti. Hiç kimse burada toprak alıp, satamaz, hibe edemez.

Peygamberlerin Kokusunun Geldiği Mescid

İmam Şafii, Mescid-i Aksâ'da itikâfa girer. Buradan aldığı manevi lezzeti hiçbir Mescitte alamadığını söyler. Mescid-i Nebevî varken bunu nasıl söylersin dendiğinde, İmam Şafii, “Mescid-i Nebevî'den sadece Hz. Peygamber'in kokusu gelir. Mescid-i Aksâ'dan Musa, Yakup, Davud, Süleyman, İsa ve tabi ki Hz. Muhammed'in kokusu gelir” demiştir.

Bununla birlikte Mukaddes Şehir, Selman-ı Farisi ve Rabiâtü'l-Adeviyye'in makamlarına da kucağında yer açar.

Kudüs'teki Âlimler/İlim Meclisleri ve Ders Halkaları

Abdurrahman Evzâi, Süfyânı Sevrî, Leys b. Sa'd, Muhammed b. İdris eş-Şâfî gibi ilim erbabının yanında Gazâlî, Ebu Bekir İbn Arabî ve İbn-i Kayserânî, Kudüs'ün ders halkalarının âlimleri olarak zihinlerde kaldı.

Ah Kudüs! Haçlıların İşgali-88 Yıl Süren Esaret

Kudüs, İslâm diyarı olunca, hak ve özgürlükler genişler. Ancak 1099'da I. Haçlı Krallığı dönemi başlar. 15 Temmuz 1099'da Kudüs, Haçlılarca işgal edilir. Şehir halkını kılıçtan geçirirler, Kudüs kana boyanır. Haçlılar, şehirdeki Müslümanların tamamını şehit etmekle kalmazlar, Yahudilerin de tamamını öldürürler.

“Müslümanlar 638 yılında Kudüs'ü fethettiklerinde Halife Ömer Hıristiyanlara can ve mal güvenlikleri konusunda söz vermiş, onların haklarını teminat altına alan bir anlaşma imzalamış, Haçlılar ise tam aksine bir davranışla şehirde bulunan bütün Müslümanları, hatta Müslümanlara yardım ettikleri gerekçesiyle bütün Musevileri öldürerek dünyada eşi görülmemiş bir vahşet örneği sergilemişlerdir. Orduyla birlikte Kudüs'e giren Haçlı tarihçisi Fulcherius, şövalyelerin ve askerlerin Arapların yuttukları altınları bağırsaklarından çıkarmak için bunları öldürdükten sonra karınlarını, deştiklerini, ellerinde kılıç şehirde dolaşıp hiçbir canlı bırakmadıklarını, bütün evlere girip ne buldularsa aldıklarını anlatır.

Haçlılar evlerde, camilerde ve yollarda bulduklarını, kadın, çocuk demeden öldürdüler. Mescid-i Aksâ'ya sığınmış olanlar da kılıçtan geçirildi. Bu katliamın görgü tanığı olan tarihçi Raimundus, mabetlerin bulunduğu bölgeye (Harem-i Şerif) giderken cesetlerin ve dizlerine kadar çıkan kan birikintilerinin içinden geçmek zorunda kaldığını söyler. Katliam bütün dünyada dehşet uyandırdı. Kurbanların sayısı kesin olarak belli olmamakla beraber bilinen husus, Kudüs'te mevcut bütün Müslüman ve Museviler'in tamamının öldürüldüğüdür.” (Demirkent, 2002: 330)

Chartres'li Fulcher tarihi şöyle yazar:

“Bu tapınakta 10.000 kişi öldürüldü. Gerçekten orada olsaydınız ayaklarımızın ayak bileklerine kadar öldürülenlerin kanı ile kaplı olduğunu görürdünüz. Daha başka ne denilebilir? Buradaki hiç kimse hayatta bırakılmadı; ne kadınların, ne de çocukların hayatını bağışladılar.”

Haçlı tarih yazarlarından Aguires’li Raymund (*Historia Francorum qui ceperunt Iherusalem* adlı eserinde) akılları donduracak kadar ürpertici sahneleri anlatır:

“Görölmeye değer harika sahneler gerçekleşti. Adamlarımızın bazıları -ki bunlar en merhametlileriydi - düşmanların kafalarını kesiyorlardı. Diğerleri onları oklarla vurup yere düşürdüler, bazıları ise onları canlı canlı ateşe atarak daha uzun sürede öldürüp işkence yaptılar. Şehrin sokakları, kesilmiş kafalar, eller ve ayaklarla doluydu. Öyle ki yolda bunlara takılıp düşmeden yürümek zor hale gelmişti. Ama bütün bunlar, Süleyman Tapınağı’nda yapılanların yanında hafif kalıyordu. Orada ne mi oldu? Eğer size gerçekleri söylersem, buna inanmakta zorlanabilirsiniz. En azından şunu söyleyeyim ki, Süleyman Tapınağı’nda akan kanların yüksekliği, adamlarımızın ayak bileklerinin boyunu aşıyordu.”

İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’l-Târib* adlı eserinde şunları anlatır:

“Kutsal şehrin nüfusu kılıçtan geçirildi ve Frenkler bir hafta süren bir Müslüman katliamına giriştiler. Mescid-i Aksâ Camii’nde yetmiş binden fazla kişiyi öldürdüler.”

Gesta Francorum tarih yazarının yazdıkları, insanlığın bittiğini gösteren katliamları resmeder:

“Şehir inançsızlardan ele geçirilince, bizim askerlerimiz şehirde bulunan çok sayıda inançsız, hem erkek hem kadın, ellerine geçirdiler, bunları ya öldürdüler ya da kul olarak aldılar... [Liderlerimiz] bütün şehir ölü Arap cesetleri ile dolu olup bunların şehri fena kokuttukları için bütün ölü [Arap] cesetlerinin şehirden dışarı atılmasını emrettiler ve böylece hayatta kalan Araplar bütün cesetleri şehrin çıkış kapılarına sürüklediler ve oralarda sanki yüksek evler gibi yığınlar yaptılar. İnançsız kişilerin bu kadar büyük katliamını hiç kimse görmüş duymuş değildi. Yakılan ölü cesetleri sanki piramitler gibi yığılmıştı. Kaç kişinin öldürölmüş olduğunu Allah’tan başka kimse bilemez.”

Haçlılar, bu işgalle birlikte bütün önemli eserleri yağmaladılar. Kubbetu’s-Sahra ve Mescid-i Aksâ’daki değerli eşyaları alıp çıkardılar, bir kısmını da tahrip edip zarar verdiler. Bir müddet sonra Kudüs, eski halini korumakla birlikte bir Hıristiyan şehrine dönüştü. Müslüman ve Yahudilerin şehirde uzun süre kalmalarına müsaade edilmedi.

Böylece Haçlılar, işgal ettikleri Kudüs’te, 88 yıl kalırlar ve oraya egemen olurlar.

Kudüs’ün Kurtarıcısı Selahaddin

Nureddin Zengi’nin Kudüs geri alınıncaya kadar uykuyu kendisine haram ettiği sözleri, akıllarda yitikleşmez, kulaklarda kalır, her daim hatırlanır.

“Şarkın Sultanı” Selahaddin Eyyubi, Temmuz 1187’de Kudüs Latin Krallığına son verir.

Kudüs 1517’de ise, Yavuz’la Mekke, Medine ve Kudüs Osmanlı hâkimiyetine geçer. Kudüs Sancağı, Suriye eyaletinin bir parçası olur. Kudüs Sancağı, Gazze’ye önem vermiş, şehrin yöneticisine, eyalet valisi unvanı verilmiştir.

Hürrem Sultan’ın Kudüs’teki Vakıfları ve Sinan’ın Mührü

Kanunî döneminde, onun eşi Hürrem Sultan, vakıflar kanalıyla bir külliye inşa ve ihya eder. Kudüs’ün en büyük ikinci imar hareketi, Kanunî’nin emriyle Mimar Sinan tarafından gerçekleştirilmiştir. Surlar yenilenmiş, hanlar, hamamlar, imaretler, medreseler, su havuzları, su kemerleri çeşmeler yapılmıştır. Mimar Sinan, Kudüs’e Osmanlı’nın damgasını vurmuştur.

Osmanlı’nın son dönemdeki en kudretli hükümdarı Sultan II. Abdülhamit, Kudüs’ü Yahudi Siyonist işgalinden muhafaza etmek için çok gayret sarf eder, ancak kendisini tahtan indirenlerin basiretsiz yönetimleriyle kutlu şehir emperyal güçlerin hareket alanına dönüşür.

Esir Olan İslâm Şehri-İkinci Esaret

9 Aralık 1917’de I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı ordusu mağlup olur. Kudüs, İngilizlerin emrine geçer. 11 Aralık 1917’de İngiliz orduları Kudüs’e girer. 1948 yılında İsrail devletinin kurulmasıyla Kudüs acı ve ıstırapı, işgalle birlikte tüm hayat damarlarında yaşar.

Nihayetinde Mukaddes Kudüs, kadim tarihi boyunca iki defa yok edildi, 23 defa işgal edildi, 52 defa saldırıya uğradı ve 44 defa ele geçirilip tekrar kurtarıldı. Bununla birlikte bu mazlum şehir, kıtlıklar ve depremlerle tarihe notlar düştü.

Kudüs’ün ruhaniyeti Mescid-i Aksâ’da yaşar. İnsanların ve cinlerin inşa ettiği Mukaddes Ev, Beytülmakdis, Kudüs’ün mührünü taşıyan, paylaşılmayan Mabet olarak dünya tarihinin geleceğini belirleyen önemli merkez olarak muhafaza eder.

Mukaddes Mescid-i Aksâ’nın Yapılışı

el-Aksâ Alanı denilen mahal/mekân, Mescid-i Aksâ ve Kubbetussahra olmak üzere yüz altmışın üzerinde eserin bulunduğu 144 dönümlük alandır. Bu alan içerisinde Hz. Âdem, İshak, Yakup, Yusuf, Musa, İbrahim (Halilürrahman) ve Sâre’nin türbeleri de bulunmaktadır.

Hız. İbrahim'in ateşten ve Lut'un da öldürölmekten kurtulup geldiği bereketli ve emin bölge Kudüs'tür. Hız. İbrahim, kurtulduktan sonra Filistin bölgesine hicret eder ve el-Halil denilen bölgede yaşamayı sürdürür.

Mekke'nin Kardeşi Kudüs

Mekke'ye olan uzaklığından dolayı en uzak manasına gelen "Aksâ" ismi verilen Mescid- Aksâ'nın yerinin tespiti ve inşası Hız. Davud ile başlar. Hız. Davud Kudüs'te başladığı fakat bitiremediği mabedin inşası görevini vasiyeti ile oğlu Hız. Süleyman'a devreder. Hız. Süleyman, babasının vasiyetine uyarak Kudüs'te Beytulmakdis'i inşa eder. Dolayısıyla Mescid-i Aksâ'nın inşasını, Davud peygamber düşler ve başlatır, Süleyman Peygamber, Mescid-i Aksâ için, yer altından altın, gümüş, yakut; denizlerden inciler çıkarttırır. İnşasında cinlerin de çalıştığı bu kutsal mabedi Süleyman Peygamber yedi yılda tamamlar.

Süleyman Peygamber'in Duası

Süleyman (as) Mescid'in yapısını tamamladığı zaman, Sahra'nın üzerine bir kurban götürüp kesti ve:

"Ey Allâhım! Bana, bu mülkü saltanatı, Sen, bağışladın!

Üzerimdeki ihsan, Sendendir!

Sen, beni yeryüzüne halife yaptın!

Hamd, sana mahsustur.

Ey Allâhım! Bu Mescid'e giren kimse hakkında, benim, Senden dileğim şudur:

Buraya girip içinde halisane iki rekât namaz kılan kimse, anasından doğduğu gündeki gibi günahından çıkıp arınsın!

Buraya giren günahkâr, günahına tövbe etsin.

Korkuya kapılanı, emniyete, güvenliğe kavuştur!

Hasta olana şifa ver!

Kıtlığa uğrayana, bolluk ve zenginlik ihsan et!

Mescid-i Aksâ'nın Açılış Kurbanları

"Duamı kabul buyurup dileklerimi ihsan ettiğin zaman, kurbanımın kabulünü, onun alameti kıl!" diyerek dua etti. Bunun üzerine, gökten bir ateş indi. Şarkla garp arasını kapladı. Sonra, boynunu uzatıp kurbanı yüklenerek göğe

yükseltti. Süleyman (as), bundan sonra, İsrailoğullarının bilginlerini, Mescid’de topladı. Onlara, Mescid’in Allah için yapıldığını bildirdi.

Mescid-i Aksâ bitince bayram yapıldı, kurbanlar kesildi. Rivayetlere göre, Hz. Süleyman, mabedin inşaatı bitince büyük bir törenle mabedin açılışını yapmıştır. Hz. Süleyman, 22.000 öküz, 120.000 koyun kurban kesmiş ve bir hafta süreyle bayram ilan etmiştir.

Süleyman Peygamber’in Üç Dileği

Mescid-i Aksâ ile ilgili önemli bir bilgiyi, Hz. Peygamber (s) haber vermektedir. O, Hz. Süleyman’ın üç dileği olduğunu söyleyerek şöyle buyurmaktadır: “Davut oğlu Süleyman (as), Beytulmakdis’i inşa edince Yüce Allah’tan üç şey istedi: Birincisi doğru ve isabetli hüküm verme yeteneğinin kendisine verilmesini istedi ki, bu kendisine verildi. İkincisi kendisinden sonra kimseye nasip olmayacak bir iktidar verilmesini istedi. Bu da kendisine verildi. Üçüncüsü Mescidin inşaatını bitirdikten sonra, “bu mescide sadece namaz kılma düşüncesi ile gelen bir kimseyi annesinden doğmuş gibi günahsız olarak oradan çıkarmasını” Allah’tan niyaz etti.” Başka bir nakle göre, Resulullah (as): “Süleyman’ın ilk iki dileği gerçekleşmiştir. Üçüncüsünün de kendisine verilmiş olmasını umarım.” dediği rivayet edilmektedir. (İbn Mace, İkamet, 196; Nesai, Mesacid, 6)

Hz. Peygamber’den (as) aktarılan başka bir rivayet bu şüpheyi giderir: “Kim hac ve umre yapmak üzere Mescid-i Aksâ’dan ihrama girerse geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır ve mutlaka cennete girer.” (Ebu Dâvud, Menâsik 9, (1741), İbnu Mâce, Menâsik 49).

Mescid-i Aksâ’nın Kandillerine Zeytinyağı Göndermek

Peygamber (as) Efendimize azatlısı Hz. Meymune: ”Ey Allah’ın Resulü! Bize Mescid-i Aksâ hakkında hükmün ne olduğunu bildirir misiniz?” diye sorar: Peygamber (as) Efendimiz şöyle buyurdular: “Oraya gidin ve içerisinde namaz kılın.” Hadisin ravisi dedi ki, ”O zaman orası Müslüman olmayanların hâkimiyeti altındaydı.” Peygamber (as) Efendimiz sözlerine şöyle devam etti: ”Eğer oraya gidemez ve içinde namaz kılamazsanız kandillerinde yakılmak üzere oraya zeytinyağı gönderin.” (Ebu Davut, K. Salat, 14)

Mazlum Mescid

Mazlum Mescid-i Aksâ, kadim tarihinde, çok hedeflere maruz kaldı. Etrafının da mübarek kılındığı bu kadim Mescid, birçok defa yıkıldı, yapıldı, tekrar yıkıldı ve yapıldı.

Bu bölgenin kutsiyetini, Hz. Peygamber (as) şu sözleriyle bize bildirmektedir: “Allah, Arış ile Fırat arasını mübarek bereketli kılmış ve özellikle Filistin’i mukaddes kılmıştır.” (Müslim, İman, 282)

İlk Kible ve Yolculuk Yapılacak Üç Mescid

Miraç’a kadar Müslümanların ilk kiblesi olan Aksâ Mescidi, on yedi ay bu vasfını korumuştur.

“Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O, gerçekten işitendir, görürdür.” (İsra, 1)

Nitekim Son Peygamber (as) ifadesiyle ibâdet için sadece şu üç mescide yolculuk yapılır: Mescid-i Harâm, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ.”

Bereket ve Bolluk Verilen Mukaddes Belde

Toprağına bolluk ve bereket verilen mukaddes bölge, Hz. Meryem’in ikamet ettiği yerdir. “Mihrap”tan kavminin huzuruna çıkan Meryem, onlara Rahman’ı zikir ve tesbih etmelerini hatırlattı. “Mihrap”tan kasıt Beytülmakdis, Kutsal Ev, yani Mescid-i Aksâ’dır. Mihrap’ta Hakk’tan gelen birbirinden güzel nimetler ve rızıklar, Meryem’in çilesini hafifletiyordu. Ancak ikramları veren Rezzâk, hesapsız bir şekilde lütuflarını yağdırmaktadır.

Kutsal Mabet’te çocuğu olmayan Zekeriya, belki bu ikramlardan cesaret ve güç alarak şu duadan kendisini alamadı: “Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin.”

Beklenen mustu geldi, daha önce hiç kimseye verilmeyen bir isimle Yahya, Zekeriya’ya bahşedildi. Kutlu Elçi Hz. Peygamber’in (as) “müjdeleyici”si İsa’nın habercisi Yahya dünyaya geldi.

İsa ve onun iffetli annesi Meryem’e de toprağı bitkilerin ve nebatatın en güzel bir şekilde yetiştiği verimli tepe; onun yanında temiz, pak ve berrak akan bir pınar olan ve oturmaya elverişli Beytülmakdis’in bir bölgesi sunuldu.

Ağlama Duvarı-Burak Duvarı

Beytülmakdis’in kalıntılarından olan Yahudilere göre “Ağlama Duvarı”, Müslümanları göre “Burak Duvarı”, o günlerin yadigârı olarak Eski Mabet’in hatıraları olarak bugüne şahitlik etmektedir.

Hız. Ömer'in Kudüs'ü fethine kadar Yahudilerin kiblesi Sahra'ya vardı. O, süprüntülük ve çöplük olarak kalmıştır. Hız. Ömer, ridası ve kaftanıyla çöp ve toprakları etekleriyle taşıyarak temizledi, Müslümanlar da onun gibi yaptı.

Sahra üzerine Kır Mescidi tarzında bir mescit inşa ettirdi. Emevi Halifesi Velid b. Abdülmelik, Mescid-i Aksâ'nın duvarlarını yükseltti, sağlamlaştırdı, yeniden imar ettirdi.

İkinci Kurtuluş

Haçlılar, Kudüs'ü işgal edince, Sahra'yı yıkıp büyük bir kilise yaptılar. Kubbe'nin başına altından büyük bir haç taktılar. Ancak Selahaddin, İstanbul fethinden (1453) önce Kudüs'ü tekrar kurtarır. Hız. Peygamber'in Miraç'a çıktığı bir gün (Miraç Kandili'nde) olan 2 Ekim Cuma günü- (1187) Haçlılarla savaşıarak Kudüs'teki 88 yıl süren Hristiyan egemenliğine son verdi.

Sahra Kubbesi'nin üzerine çıkan Müslümanlar, tekbirlerle sevinç içerisinde altın haç sökerek yere düşürürler. Böylece Mescid-i Aksâ, haç, çan ve ruhbanlardan temizlenir.

Ezanlar, Kur'ân'lar okunur, yerlere sergiler serilir, kandiller asılır. Halep'te yaptırılan Kıymetli Minber de getirilir yerleştirilir. Sahra, temiz su ile gül suyu ve miskle yıkanır, temizlenir.

Bununla birlikte Kudüs'ün kurtarılmasında, Büyük Komutan Selahaddin, söz verdiği gibi, kimsenin kanını dökmez, herkesi özgür bırakır, cezalandırma yoluna başvurmaz.

Kudüs'e girmeden önce Selahaddin, Haçlıların savunmasını yöneten Balian de Ibelin, 30 Eylül'de karargâhında teslim şartlarını konuşur. Buna göre, "Selahaddin çok az bir fidye ödemek şartıyla halkın şehri terk etmesine izin verdi. Haçlılar kırk gün içinde erkek başına 10, kadın başına 5, çocuk başına 2 dinar fidye ödeyeceklerdi. Ayrıca para bulamayan binlerce kişi de serbest bırakıldı. Patrik de sadece kendisi için 10 dinar ödedi; sahip olduğu altın ve gümüş, ayrıca arabalar dolusu servetiyle Kudüs'ten çıkıp gitti. Selahaddin'in bu insanca davranışı Kudüs'ü zapt eden Haçlıların vahşetiyle tam bir tezat teşkil etmekteydi." (Demirkent, 2002: 331)

Selahaddin, Kudüs'te bir müddet kalarak Haçlılar tarafından saray olarak kullanılan Mescid-i Aksâ'yı camiye çevirdi, yapılan değişiklikleri de eski haline getirdi.

Artık Kudüs ve Mescid-i Aksâ, Daruselâm, Barış Yurdu olmuştur ve Müslümanların hâkimiyetinde de öylece kalacaktır.

Davud'un Rüyası, Süleyman'ın Hayali ve İmarı

Bu Kutsal Şehir Kudüs ve Mukaddes Mabet Mescid-i Aksâ; Davud'un rüyası, Süleyman'ın hayali ve imarı, İbrahim'in kurtuluşu, Lut'un felahı, İshak ve Yakub'un makberi, Musa'nın "kutsal vadi"si, Sâre'nin kabri, Meryem'in evi, Zekeriya'nın umudu, Yahya'nın doğuşu, İsa'nın müjdesi, Hz. Peygamber'in miracı olmuştur.

Mescid-i Aksâ'nın Kandillerinin Zeytinyağı: Cesaret, Kardeşlik ve Vahdettir

Bugün İsrail'in işgali altındaki mazlum Kudüs ve mahzun Mescid-i Aksâ, kurtuluş ve özgürlük için Selahaddin gibi Sultan'ını beklemektedir. Mescid-i Aksâ'nın kandillerinin yakıtı/zeytinyağı; cesaret, kardeşlik, tevhid ve vahdettir.

Kaynakça

- el-Aselî, Kâmil Cemil, "Kudüs-Osmanlılar Dönemi ve Sonrası", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, 334-338.
- Avcı, Casim, "Kudüs-Fethedilişinden Haçlı İstilasına Kadar", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, 327-329.
- Tomar, Cengiz, "Kudüs-Memlûklüler Dönemi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, 332-334.
- Demirkent, Işın, "Kudüs-Haçlılar Dönemi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, 329-332.
- Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, İstanbul 1997.
- Gündüz, Süleyman, *Tanrı Şebri Kudüs*, Adapazarı 2016.
- Harman, Ömer Faruk, "Kudüs-Üç İlahi Dinde Önemli Bir Yere Sahip Olan ve Kutsal Sayılan Şehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, Ankara 2002, 323-327.
- Köksal, M. Aşım, *Peygamberler Tarihi*, Ankara 1990.
- Maalouf, Amin, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul 1988.
- Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi: I. Cilt Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Krallığının Kuruluşu*, çev. Fikret Işıltan, Ankara 1998.

